

תוכן ענינים

- א. בענין טעמא דמצי לטבול להירות.
- ב. בענין הא דמהני כשרבו תוקפו במים.
- ג. בענין היכן היה מילת גירות דלויים.
- ד. בענין מל ולא טבל לענין שבת.

דף מז. [מדף מה:]

הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם וטבל לשם בן חורין

קנה עצמו בן חורין, מ"ש עכו"ם גופא לא קני ליה, מאי דקני ליה הוא דמקני ליה לישראל, וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשעבודיה כדרבא וכו'.

א] קושי בדברי הגמ' למ"ל דאפשר להפקיע שעבודו, הא בלא"ה מהכ"ת שקנין ממון ימנענו מלהתגייר [עטרת שמואל].

א. מבואר דאם היה להאדון קנין הגוף הרי זה מעכו"ם שאינו יכול להתגייר. וכן לולי הדין דשחרור מפקיע מידי שעבוד לא היה העבד יכול לטבול עצמו לשם בן חורין ולהיות גר, [דהיינו בין אם קנהו לגופו לא יוכל להתגייר, וגם בקנהו למעש"י לולי דין רבא דכל אלו מפיקיעין מידי שעבוד אז לא היה יכול להתגייר]. וקשה על שני החלקים.

ב. **קושיא א.** בחידושי רבינו חיים הלוי (הל' איסוי"ב פי"ג הי"א) הקשה מה שייכות קנין הממון למנוע דין גירות, וכי גירות בממונא תליא, ובשלמא בשכבר טבל שאינו יכול להתגייר אלא אם האדון משחררו, התם הוא משום הקנין איסור שיש לו על העבד דגז"ה דצריך גט שחרור להפקיע האיסור, אבל קודם הטבילה מדוע לא יוכל להתגייר ומה מעכב הגירות.

ג. ות"י מרן הגר"ח דכיון דיש להאדון קנין הגוף שהוא קנין עבדות אז מאיליו נעשית הטבילה לטבילת עבדות ולא לטבילת גירות וחייל ביה קנין איסור דעבד כנעני. [וביאר בטוב טעם, דבעצם בין טבילת גירות ובין טבילת עבדות שניהם היו חלות דין גירות וקדושת הגוף בהאדם, ורק דאפשר להתגייר לגמרי להיות בן חורין ואפשר להתגייר בתורת עבד, וא"כ שפיר מועיל קנין האדון לפעול בהגירות שיהא מין גירות כזו של עבדות, ולפי"ז אין קנינו 'מונעי' הגירות, אלא דפועל שנתפס בהטבילה שהוא לעבדות ולא לגירות ודו"ק היטב].

ד. באמרי משה (סי' כ"ב) ובאור שמח (הל' עבדים פ"ה הי"ה) ובחזו"א (אה"ע סי' קל"ד סק"א) ת"י דיש חפצא של קנין איסור גם בלי טבילת עבדות, דכל זמן שיש להאדון קנין הגוף כשורו וחמורו יש לו קנין איסור ולהכי היכא דקנה גופו אינו יכול להתגייר משום הקנין איסור שבו. [ובעטרת שמואל הביא דמבואר מזה חידוש דשייך קנין איסור גם בעבד שעדיין לא מל ולא טבל אע"פ שהוא גוי גמור, והביא מהענפי ארז (פ"ה ענף י"ח) שדייק כן מרש"י והביא מפורש כן מהמחנה אפרים].

ה. **קושיא ב.** אמנם אכתי קשה, דגם בקנה עבד מן הנכרי דאין לו קנין הגוף לעכב הגירות, מ"מ גם בזה הוצרך הגמ' לומר דהקדש חמץ ושחרור מפיקיעין מידי שעבוד, ועל כן יוכל לטבול עצמו לבן חורין, והא כאן בודאי קשה מאחר דאינו אלא שעבוד בעלמא איך יכול דבר כזה לעכב גירותו ולמה הוצרכו להא דרבא כדי שיקנה עצמו בן חורין.

ו. בחי' הגר"ח (שם) נתקשה גם בזה ות"י דבר יסודי מאד, דאותו שם עבדות שהיה להעכו"ם בו למעשה ידים, כשהוא אצל ישראל יש בו דין להטבילו לשם עבדות להיות עבד כנעני שלו, וזה גופא הוי קנין הגוף [דנכלל בעצם בעלותו לקנותו לגמרי], ונמצא דמחמת קנין הגוף העתיד כבר יש לו קנין הגוף עכשיו הפועל בו שיהא טבילתו לעבדות ולא לגירות. וקמ"ל הגמ' דמ"מ כיון דאינו אלא מחמת שעבוד שפיר אפשר להפקיעו, ובוה פקע גם קנין הגוף שלו ע"ש בארוכה.

ז. בחזו"א (סי' קל"ד דף מ"ה סק"ב) ת"י זה דבמה שקנה לו רבו למעשה ידים נשתעבד שלא להתגייר ונתחייב להיות עבד, וכבר נשלל ממנו רצון הגירות כיון שגוזל בזה את רבו [והוי כהתחייבות שלא להתגייר כיון דזהו סתירה לקנינו].

אמר שמואל וצריך לתקפו במים.

ב] וצ"ב ממ"נ אי יכול לטבול עצמו לשם בן חורין אז מה יועיל שרבו תוקפו במים.

א. שמואל אמר דצריך רבו לתוקפו במים, ופרש"י כשמטבילו לשם עבדות, צריך שיתקפנו כדי שתהא נראית כטבילת עבדות, ואז אפילו אם יאמר שהוא טובל לשם בן חורין, לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות בדבריו.

ב. והקשו המפרשים, דמבואר דמייירי בקנה עבד מן העכו"ם דלא קנה גופו, דאז אם הקדים וטבל לשם בן חורין קנה עצמו, ועל כן צריך לתוקפו שלא יוכל לעשות כן [דאילו בקנה מעכו"ם גופו הרי לא יועיל טבילתו בלא"ה], וצ"ע דלמעשה העבד מכוון לגירות ולהיות בן חורין, ואיך נפקע ע"י שרבו תוקפו במים.

ג. בחי' ר' שמעון שקאפ (סי' מ"א אות ב') ת"י דכיון דטבילה צריכה כוונה לשם גירות, וענין של כוונה הוא להוכיח על פעולת המעשה, ורק כשעושה דבר מדעתו מהני כוונתו, אבל כשאיש אחר מטבילו בע"כ אז אין הוא עושה המעשה כלל אלא המטבילו עושהו, ואז יהא הכל תלוי בכוונת המטביל. ושפיר מהני לתוקפו במים ולכוון לשם עבדות ע"ש.

ד. באמרי משה (סי' כ"ב סק"ה) תי' דכיון דיש להאדון שעבוד בו להטבילו בע"כ [עיין לעיל שנתבאר כן בדברי הגר"ח], אי"כ כשתוקפו בע"כ הוי כגובה השעבוד ועושה מה שמונח בו בפועל. ובקה"י (סי' ל"ה) פי' על דרך כיבוש מלחמה ע"ש.

דף מז: גר שמל ולא טבל, רא"א הר"ז גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו.

[ג] דיון מתי נמולו במצרים, וגם הרי שבט לוי כבר מלו כשנולדו ולא לשם גירות.

- א. רש"י פי' דמלו כשיצא ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה וליכנס תחת כנפי השכינה [נגירסת הרמב"ן], וברמב"ן דן היכן מצינו שנמולו במצרים, והאם הוא קודם שיצאו ממצרים או קודם מתן תורה.
- ב. והרמב"ם (איסורי בי"א, ב') כתב וז"ל בגי' דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבת. מילה היתה במצרים, כשנאמר כל ערל לא יאכל בו מל אותן משה רבינו ע"ה, שכולם בטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי שנאמר ובריתך ינצורו, וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה וכו' וקרבת כשנאמר וישלח את נערי בני ישראל וכו' עכ"ל.
- ג. והרמב"ן והרשב"א הקשו דאי"כ שבט לוי שכבר מלו עצמן כשנולדו האיך נכנסו תחת כנפי השכינה, ותחילה תי' דצ"ל דהטיפו דם ברית. [ובאמרי משה (סי' כ"ב סק"ה) הקשה ע"ז דלכאורה אחרי דכבר היו נמולים ונתקיים בס מצות מילה מה שייך הטפת דם ברית דהוי כחותך אצבע, דרק כשלא היה מילה כתיקונו שייך קיום של הטפה במקומו, ובברכת אברהם תי' דמצינו דין של דם ברית שיצא דם, וגם בברית גמור כמבואר ברש"י שבת, ואי"כ שפיר שייך ענין של הטפת דם גם אחר מילה כשרה].
- ד. עוד תי' רמב"ן ולי נראה דמדין מילה אינן חייבין להטיפו דהא מלו, ולא דמו לערבי מהול וגבעוני מהול, דהתם כיון דלא מפקדי כמאן דלא מהילי דמו. הלכך בני לוי נדונו כנשים להכנס בטבילה תחת כנפי השכינה עם המילה שלהם, עכ"ל.
- ה. בעטרת שמואל ביאר דמוכח מהרמב"ן דלא בעינן מילה לשם גירות, אלא כל שנתקיימה בו מצות מילה של ישראל נעשה גר בטבילה לחוד [אולם יש לדחות, דיתכן דרק בבני ישראל קודם מתן תורה שהיה להם דין ישראל במקצת] ובפרט הרמב"ן לשיטתו שהיה להם דין [ישראל] ולכן לא הוצרכו המילה לגוף הגירות אלא שיתקיים מצות מילה, אבל בעכו"ם גמור צריך מילה לגירתו ואכמ"ל].
- ו. תוס' בכריתות (דף ט. ט"ז דכת"ב) תי' כעין הרמב"ן באופ"א וז"ל דמעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס לברית המקום וליבדל משאר האומות, עכ"ל. ומבואר דלא סגי במילת 'מצוה' אלא צריך מילה עם כניסת ברית, ורק דבכל מילה נכלל דבר זה [ומבואר דבר יסודי דבכל ברית מילה יש בו כריתת ברית עם הקב"ה, ועיין ערה"ש יו"ד סי' ר"ט שהאריך כן ודו"ק].

כי פליגי במל ולא טבל, רבי אליעזר יליף מאבות, ור"י באבות נמי טבילה הוה.

[ד] מבואר ג' שיטות, דלר' אליעזר מהני או מילה או טבילה, ולר"י רק טבילה, ולחכמים אינו גר עד שימול ויטבול.

- א. תוס' (כי פליגי) הקשו דאיתא להלן (דף ע"א.) דר"ע ממעט גר שמל ולא טבל מפסח מדכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו. והקשו ממ"נ אי ס"ל כר"א דהוי גר למה לא יאכל, ואי אינו גר אז פשיטא דעכו"ם גמור הוא ואינו אוכל. ותי' דקמ"ל הא גופא דאינו גר במילה לחוד.
- ב. הרשב"א (שם) תי' דבר יסודי דגם לחכמים דאינו גר עד שימול ויטבול, מ"מ כבר התחיל גירותו במילה וס"ד דאוכל. ועפ"י הך רשב"א יש מבוכה גדולה בגדר של הגר אחר מילתו לשם גירות קודם שטבל, וכמו שיתבאר:
- ג. בעטרת שמואל הביא כאן העובדא דהוה בירושלים בשנת תר"ח, בגר שמל ובשבת קודש שלאחריו עדיין לא נתרפא ממילתו ולא טבל עדיין, ופסק גאון אחד [ר' אשר לעמל שהיה ראש הבי"ד משום דאז עזב ר' שמואל סלאנט לרוסיה], שיעשה מלאכה [כגון לכתוב אותיות אחדות] דכיון דק"ל דגר שמל ולא טבל אינו גר הרי דינו כעכו"ם וק"ל דעכו"ם ששבת חייב מיתה.
- ד. אולם הדיינים בירושלים עשו רעש גדול דאין דבריו נכונים ומעולם לא נהגו לחייב גר שמל ולא טבל לחלל את השבת. ור' אשר לעמל הנ"ל שלח ב' מכתבים, לר' שמואל סלאנט, ולהערוך לנר, ושניהם לא הסכימו עמו, ונמוקיהם עמם.
- ה. ר' שמואל סלאנט השיב דמהרשב"א הנ"ל מוכח דע"י המילה כבר התחיל קצת בדת יהודית, ועפ"י אמר דלא מיבעיא דאין בו עכו"ם ששבת ולא היה חייב לחלל שבת, אלא דגם היה מחויב בשמירת שבת. והוסיף לחדש דכיון דחילל שבת הרי גילה דעתו שאינו רוצה בגירותו ושוב בטלה המילת גירות, ומעתה יצטרך הטפת דם ברית [ונכדו העיר ע"ז ע"ש].
- ו. והעל"י השיב (שו"ת בנין ציון סי' צ"א) דכיון דמילה הוא ליכנס לברית, וגם שבת הוא ברית בין ה' לישראל אי"כ לאחר שנכנס לברית אחת אי"א שיתחייב להפר ברית אחרת. ועל כרחך דכבר נבדל מהעכו"ם, ואין לו איסורא דעכו"ם ששבת. והוסיף דיתכן דגם יחייב' לשמור שבת, דמצינו דנצטוו ישראל על השבת במרה אע"ג דרק מלו ולא טבלו עדיין.
- ז. וכן נסתפק באבנ"ז (יו"ד סי' שני"א סק"ה) דכיון דכבר נצטוו במרה הרי גר שמל חייב. אולם כתב דמהרשב"א ליכא הכרח.